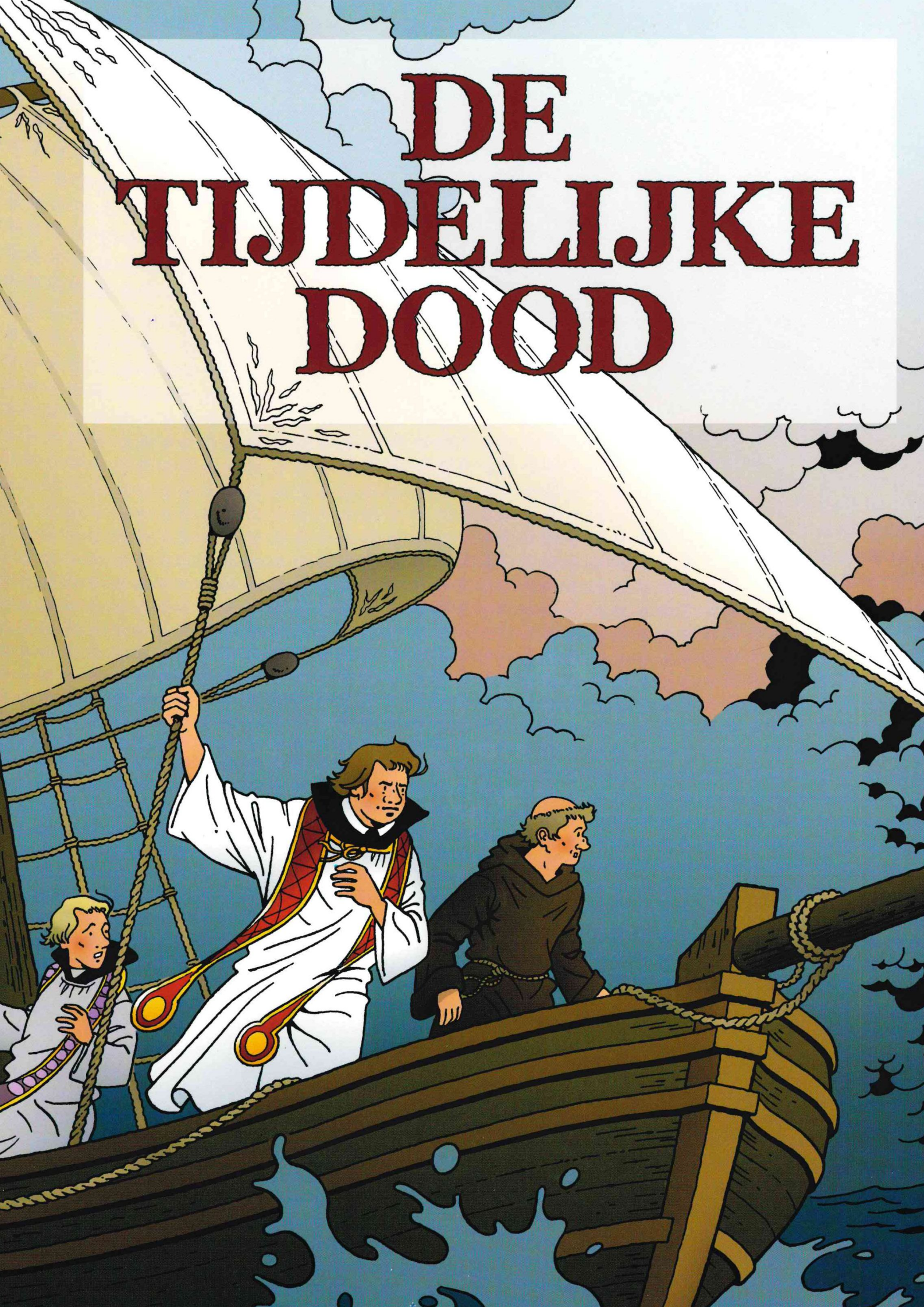

DE TIJDELIJKE DOOD

© **De Tijdelijke Dood** is een uitgave van de Brielse Bisschoppelijke Commissie van het Bisdom Rotterdam
7 juli 2007

Scenario en tekeningen: Geert De Sutter

Kleuren: Lighthouse Productions

Eindredactie: Thijs van Zaal en afdeling Pers & Communicatie

Uitgeverij + Prepress: Coccinelle BD BV, 5 allée Louis de Loncin, B-6940 Durbuy, België

D/2007/8475/45

ISBN 978-2-930273-44-0

Zie ook:

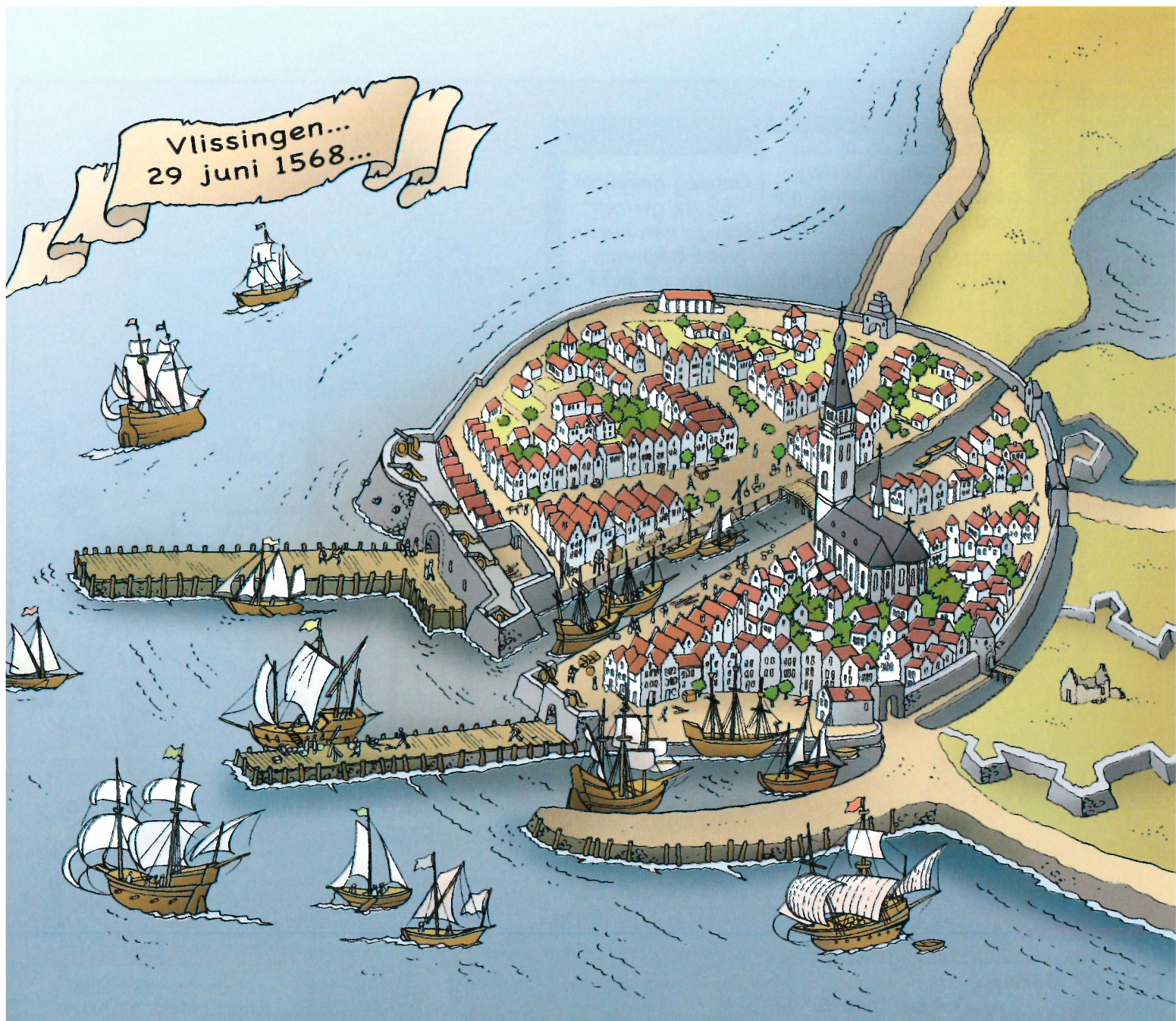
www.martelarenavangorcum.nl

www.bisdomrotterdam.nl

www.coccinellebd.be

Vlissingen...
29 juni 1568...

Wat een schande!

Stel je voor! Je land moeten
verlaten voor een stelletje pastoors!

Drink je bier op!
We moeten vertrekken...

Verbannen en al mijn goederen in beslag genomen... Gedoemd om rond te trekken als een bedelaar...

Genoeg gezeurd! Bij de geuzen kun je een nieuw leven beginnen...

Maar nu moeten we echt gaan. De boot vertrekt zo.

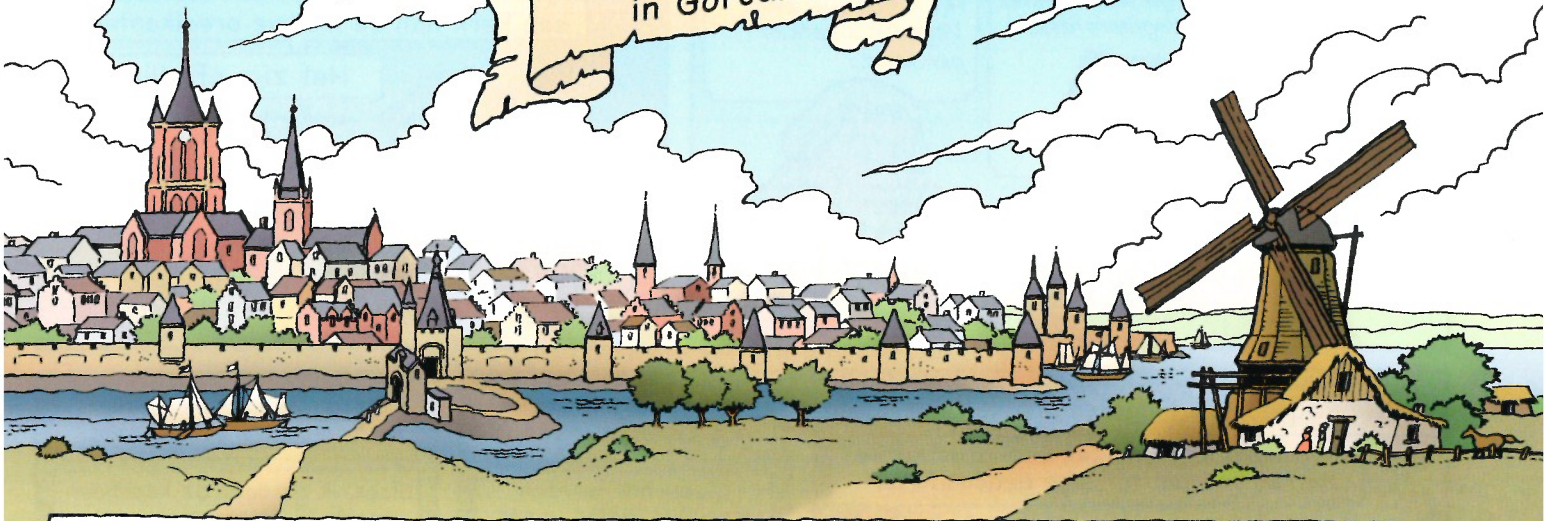
Gorcum!
Ik kom terug!

...En dan zijn jullie dagen geteld, pastoors!...

Twee jaar eerder...
augustus 1566
in Gorcum...

DE TIJDELIJKE DOOD

Elke zondag is er een uittocht van een hele groep gereformeerden* naar een wei net buiten de stadsmuren van het katholieke Gorcum... De menigte wordt er toegesproken door predikant Cornelis van Diest.

Rond het midden van de 16de eeuw begint dit nieuwe geloof zich te verspreiden in de Nederlanden. De gereformeerden willen geen nieuwe kerk, maar de oude hervormen. Het wordt een protestbeweging tegen de macht en de rijkdom van de katholieke kerk.

* ook wel hervormden, calvinisten en protestanten genoemd.

Vanaf verre afstand aanschouwen twee mannen de menigte. Het zijn pastoor Lenaerd Veghel en zijn medepastoor Claes Poppel.

Ze lusten ons rauw, Lenaerd!

Maak je geen zorgen, Claes.

Gorcum blijft katholiek! Op het stadhuis delen ze onze mening...

Lenaerd Veghel is 39 jaar en al 16 jaar pastoor van Gorcum. Veghel is een robuuste en zelfbewuste man. Zijn verzet tegen de nieuwe godsdienst heeft hij van zijn leermeester Rudyard Tapper, theologieprofessor en gezaghebbend bestrijder van de leerstellingen van de Reformatie...

Als medepastoor stelt hij Claes Poppel aan. Poppel is 34, tenger en onderdanig. Hij wordt wel eens Veghel's "slaefken" * genoemd...

* slaafje

Toch vormen ze een goed op elkaar inspelend duo...

Claes, we moeten ons hardnekkig blijven verzetten tegen het afstaan van een kerk aan de nieuwe predikanten.

Het zijn afvalligen!

We mogen nooit toegeven aan ketters!

Nooit onze met beelden versierde kerken laten ombouwen tot lege gebedshuizen... Alsof wij beelden zouden aanbidden...

Hun liefde voor God is groot...

Claes, het worden moeilijke tijden, maar van God verwachten we altijd die bijzondere kracht die nodig is om te doen wat van ons wordt gevraagd...

Hun liefde voor de medemens is zeker even groot...

Claes, ik ga naar de kaasboer, zoek jij de molenaar op? Binnenkort is het weer tijd om onze jaarlijkse voorraad kaas, meel en turf aan te leggen, zodat de armste parochianen ook de volgende winter weer kunnen doorkomen...

Hoe durven ze het gezag van de paus te verwerpen... En onze eucharistie in twijfel te trekken.

Intussen is de dienst van de gereformeerden afgelopen. De predikant wordt snel weggebracht...

Bij het naderen van de stadspoort roept het hoofd van de gereformeerden enkele getrouwen bij zich...

Mannen, over een uur afspraak bij mij thuis!

Een uur later in het huis van Adriaan Dierickxsz van den Heuvel, oud burgemeester van Gorcum...

Er zijn kerken en kapellen genoeg in Gorcum. Daarvan kan er best wel één worden afgestaan aan de nieuwe religie.

Het is tijd om de stadsmagistraat een waardig onderdak te vragen voor onze groeiende gemeenschap!

Het opgehitste gezelschap trekt naar het stadhuis...

Wij willen een kerk!

Rustig, mannen! Laat mij maar het woord voeren!

Van den Heuvel! Waarom al dat kabaal?

Reden genoeg!

De winter staat voor de deur... Regen, storm en onweer zullen de wegen onbegaanbaar maken... Het kan zo niet doorgaan dat vrouwen, bejaarden en op die manier naar onbeschutte bijeenkomsten buiten de stad moeten gaan!

De sfeer rond het stadhuis wordt grimmiger...

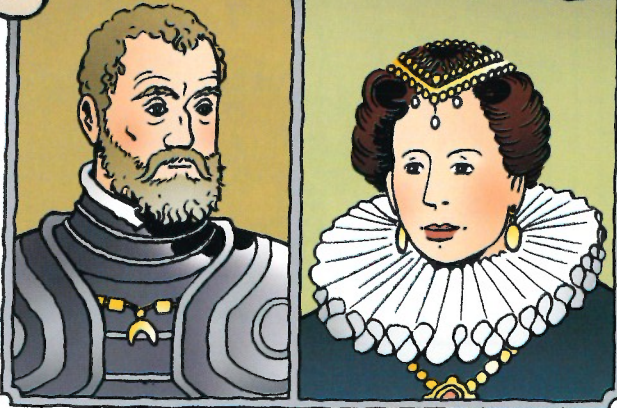
De burgers krijgen moed...

Het is niet bekend wat de Prins heeft geantwoord. In elk geval kregen de gereformeerden hun kerk niet...

Het zijn erg rumoerige tijden in de Nederlanden, die bestuurd worden vanuit Spanje. Koning Filips II stelt zijn halfzus Margaretha van Parma aan als landvoogdes van de Nederlanden...

Zij wordt bijgestaan door stadhouders die bepaalde gebieden of steden voor haar besturen, onder wie bekende edelen zoals Willem van Oranje en de graven van Egmont en Hoorne...

Het komt al snel tot conflicten over de houding die men moet aannemen...

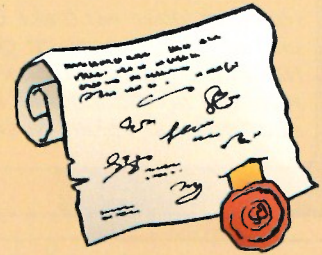
We moeten verdraagzaam zijn tegenover de nieuwe protestantse ideeën...

De edelen die verdraagzaamheid voorstaan worden onder druk gezet...

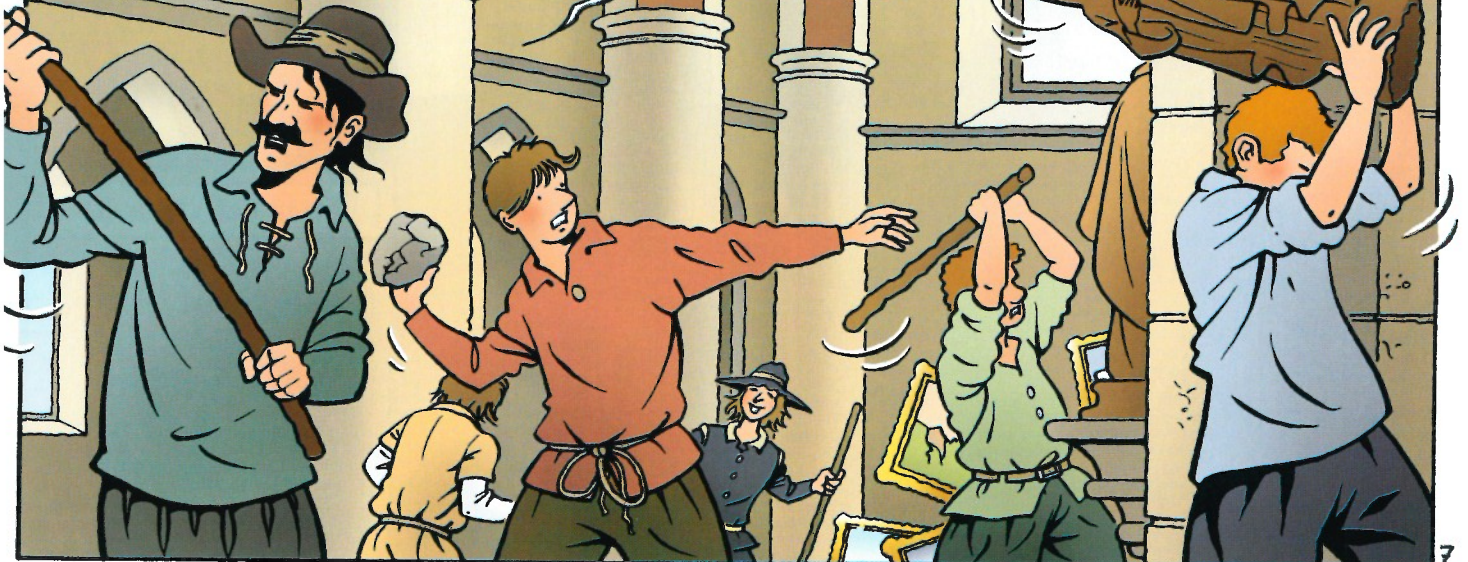
In april 1566 sluiten zij het "Eedverbond der Edelen", een smeekbede aan de landvoogdes om vrijheid van godsdienst en om minder harde maatregelen...

Haar raadgevers wijzen het af...

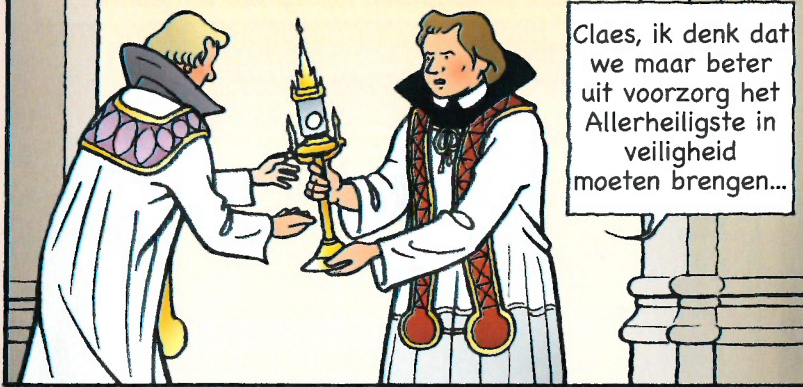
Het verzet tegen de Spaanse overheerser neemt toe: in augustus trekt de "Beeldenstorm" door de Nederlanden. Vele kerken en kloosters worden verwoest of beschadigd...

Weg met die rommel!

Op 20 augustus 1566 woedt de beeldenstorm in Antwerpen. Enkele dagen later vernielt men in Utrecht en Holland de beelden... Niet in het nog té katholieke Gorcum... Toch zit de schrik er goed in...

Claes, ik denk dat we maar beter uit voorzorg het Allerheiligste in veiligheid moeten brengen...

Elke avond brengt Poppel het Sacrament van de kerk naar het huis van parochiaan Hessel van Est...

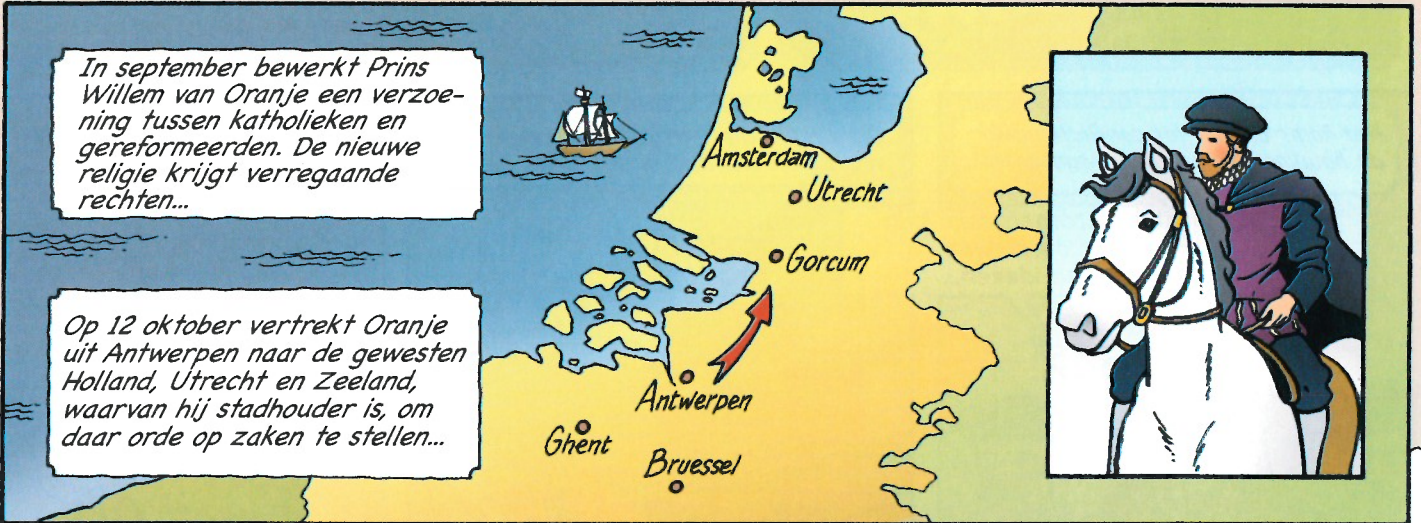

Dag Rutger!

Dag meneer pastoor!

In september bewerkt Prins Willem van Oranje een verzoening tussen katholieken en gereformeerden. De nieuwe religie krijgt verregaande rechten...

Op 12 oktober vertrekt Oranje uit Antwerpen naar de gewesten Holland, Utrecht en Zeeland, waarvan hij stadhouder is, om daar orde op zaken te stellen...

Het nieuws van Oranje's komst is in Gorcum bekend geworden en geeft de gereformeerden nieuwe moed. In de herberg "Van Maaseyck" wachten de geuzen op hun leider...

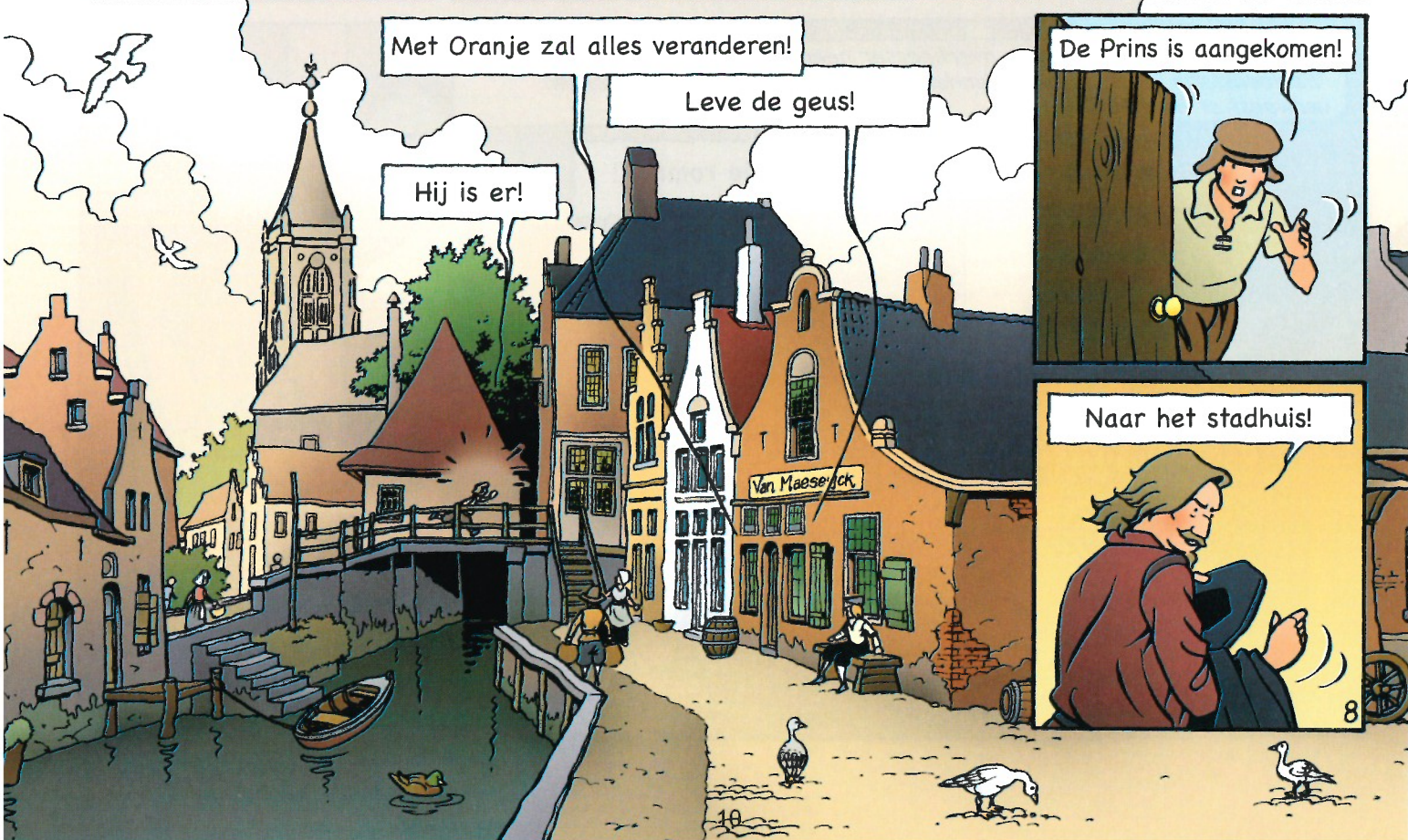
Met Oranje zal alles veranderen!

Leve de geus!

Hij is er!

De Prins is aangekomen!

Naar het stadhuis!

Veel meer dan een houten schuur is het niet geworden; het zogeheten "geuzenhuis", net buiten de Hoofdpoort...

We zitten dan toch eindelijk droog en zijn onder dak.

Op zondag-en woensdagavond wordt er gepreekt en worden er psalmen gezongen...

De predikant stuurt Lodewijk dadelijk terug...

Hij zegt door de Allerhoogste te zijn gezonden, zoals in de oude tijden de apostelen door Christus zelf zijn gezonden.

Onzin!

De bijeenkomsten in de houten schuur zijn geen succes. Het geuzenhuis wordt verkocht. De gewelddadigheden tegen priesters en alles wat katholiek is blijven voortduren...

Uit Spanje komt reactie: koning Filips II stuurt in augustus de hertog van Alva naar de Nederlanden. Samen met een leger van 10 000 soldaten moet hij drie opdrachten uitvoeren: de ketter* straffen, extra belastingen heffen om de oorlog te financieren en de rust herstellen...

*mensen die van de leer van de rooms-katholieke kerk afwijken.

Brussel, juni 1567...

Hoog tijd voor orde en tucht!

Het moet uit zijn met de sympathie van de adel voor die nieuwe godsdienst. Wij moeten een voorbeeld stellen... Laat de opstandige graven van Egmont en Hoorne op de Grote Markt onthoofden!

En waar zit die verdomde Oranje?!

10

Willem van Oranje weet net op tijd te ontkomen en trekt zich terug in de noordelijke provincies...

Margaretha van Parma wordt ontslagen als landvoogdes. De hertog van Alva krijgt de absolute macht. Hij stelt de "Raad van Beroerten" * in: een rechtbank om ketterers meteen te vervolgen...

* door het volk de "Bloedraad" genoemd

De zware vonnissen bij de Bloedraad treffen ook de stad Gorcum hard: 2 inwoners worden ter dood veroordeeld en 65 personen verbannen.

Barent de Naeyer?

Euh ja...

U wordt beschuldigd van ketterij!
MEEKOMEN!

25 juni 1568, op de trappen van het stadhuis spreekt de magistraat de menigte toe...

Adriaan Dierickxsz van den Heuvel...

Je wordt verbannen en al je goederen worden in beslag genomen.

Je bent een laffe onderkruiper!

Van den Heuvel, verlaat onmiddellijk de stad en laat je hier nooit meer zien!

Oh nee! Wees daar maar niet zo zeker van! Ik kom terug en ik zal me wreken!

Wachters!
Breng hem naar de stadspoort!

Er is bloed gevloeid in Gorcum... en bezittingen zijn onteigend. Er leeft een felle wrok in minstens 65 gezinnen... Gorcum is een kleine stad: men leeft er dicht op elkaar. De getroffen, dood of verbannen, komen uit alle lagen van de bevolking. Wat hier gebeurd is, zal men niet gauw vergeten...

De terreur van Alva hangt zwaar over het land... Het volk onderwerpt zich noodgedwongen aan het Spaanse gezag. De kerken lopen weer vol. Er heerst een schijnbare rust in de Nederlanden. Er is maar één ding dat de rust verstoort: de "Watergeuzen", zeerovers langs de Hollandse kusten...

Binnenkort pakken we die papen!

Jaah!

Willem van Oranje leidt het militair en politiek verzet in de Noordelijke Nederlanden.

Die geuzen zijn uitschot!

Toch moeten we ze tolereren. Ze vallen Spaanse schepen aan. In die zin dienen ze onze plannen. Bovendien kosten ze ons niets. Ze bedruipen zichzelf met wat ze links en rechts stelen...

Onder de bemanning en gezagvoerders van de geuzenschepen vinden we nogal wat Gorcummers terug...

Kijk daar! Een galjoen dat Hollands belastinggeld naar Antwerpen brengt!

AANVALLEN!!!

SPANJOLEN!
Ons geld terug!

DIEVEN!

Maart 1569, Gorcum... We hebben weer een ijzige winter gehad. Overal zijn sloten en rivieren dichtgevroren. De zomer was kort en nat. De winter begon erg vroeg en blijft maar duren. Slechte zomers betekenen hongersnood in de winter. Dit jaar is het niet anders. De bevolking kent grote armoede...

En dan komt die verschrikkelijke Alva met alweer iets nieuws...

Heb je 't gehoord? Alva heft nieuwe belastingen! De Tiende Penning! Ieder die wat verdient moet een tiende deel afstaan aan de bezetter.

De smeerlap! Dat is natuurlijk om de soldij van zijn soldaten te kunnen betalen.

En er komen strengere plakكاتen*! Ze gaan ons nog harder aanpakken!

* Open brieven tegen de nieuwe religie

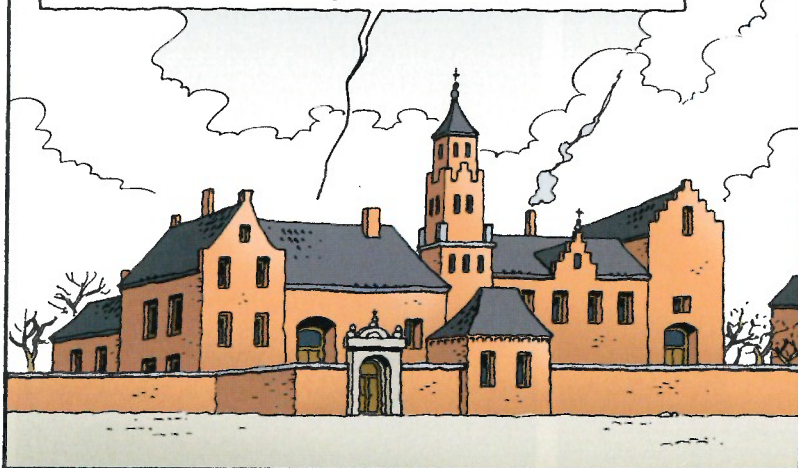
De haat en het verzet tegen de Spanjaarden neemt toe...

Wacht maar. Lang gaat het niet meer duren. De bom staat op barsten!

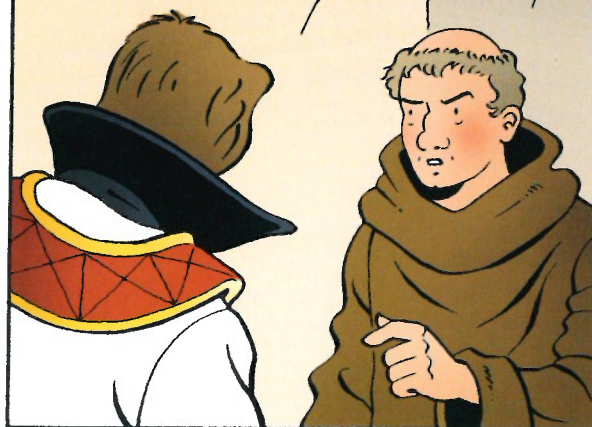
Ook de geestelijken voelen dat er wat op til is. Pastoor Veghel is bij Claes Pieck in het klooster van de Minderbroeders* in de Arkelstraat. Pieck is er gardiaan**.

Er hangt spanning in de lucht, Lenaerd.

Mijn medebroeders zijn bang...

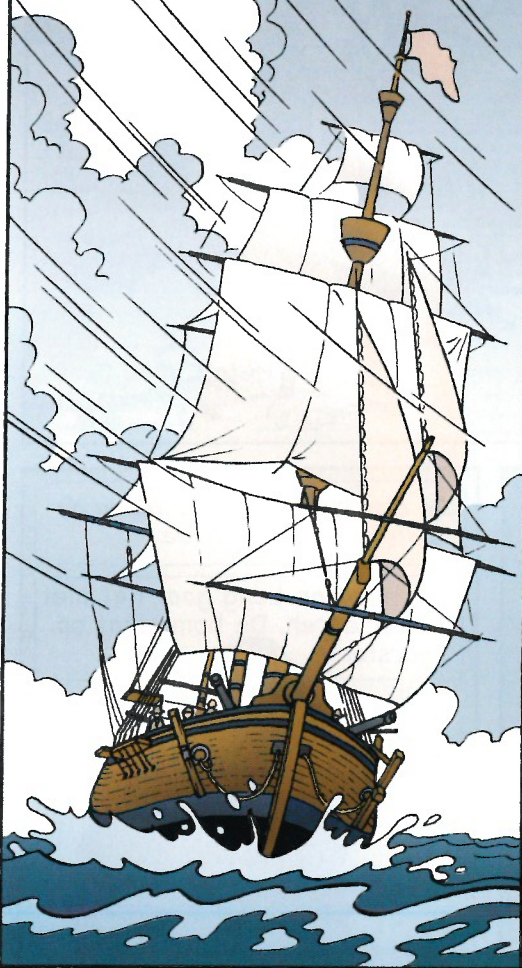
Claes, we moeten blijven vasthouden aan ons eigen katholieke geloof!

* volgelingen van Franciscus ** overste

Begin 1572 zegt de Engelse koningin Elisabeth de watergeuzen de gastvrijheid op. Tot dan vonden ze een onderkomen in de Britse havens. In maart doolt de geuzenvloot op zee, min of meer onder het bevel van admiraal Lumey...

Het is een bont gezelschap, verruwd en vol rancune... Haat drijft hen tegen de maatschappij die hen tekort deed, tegen de regering... die hen verbande...

Ook persoonlijke motieven spelen mee... 30 maart 1572, 's avonds op het schip van... VAN DEN HEUVEL...

Het is bijna zo ver!...

Spoedig kunnen we ons wreken! Op de burgers die ons geen plaats gunden en ons hebben uitgestoten...

En op die priesters die vasthielden aan de oude orde en solidair bleven met de Spaanse onderdrukker!

Vier lange jaren hebben we hier op gewacht!...

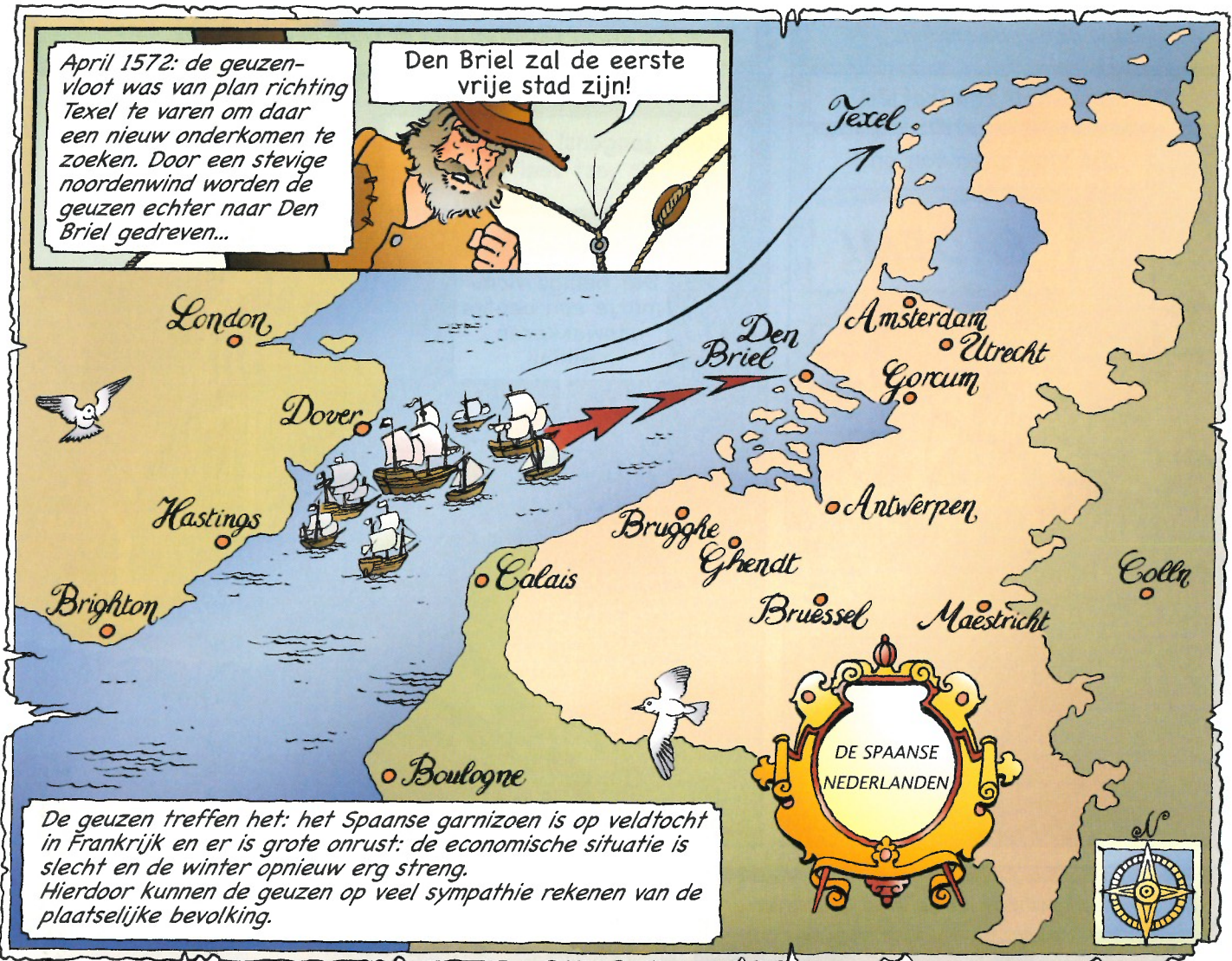
Blijf in het kielzog varen van kapitein Brant! Morgen gebeurt het! Ik voel het!

April 1572: de geuzenvloot was van plan richting Texel te varen om daar een nieuw onderkomen te zoeken. Door een stevige noordenwind worden de geuzen echter naar Den Briel gedreven...

Den Briel zal de eerste vrije stad zijn!

De geuzen treffen het: het Spaanse garnizoen is op veldtocht in Frankrijk en er is grote onrust: de economische situatie is slecht en de winter opnieuw erg streng. Hierdoor kunnen de geuzen op veel sympathie rekenen van de plaatselijke bevolking.

De grote geuzenvloot, 1100 man sterk, maakt indruk. Het moreel van de enkele aanwezige Spanjaarden daalt snel...

Wat een overmacht! Daar kunnen we nooit tegenop!

Naar de boten! Vlugh!

De Spaanse soldaten komen te laat...

Oh nee! Die smeerlappen steken onze boten in brand!

Mannen! Maak dat je wegkomt!

De geuzen nemen de stad in...

Die Spanjolen zijn watjes!

De stad is zo van ons!

BAOEM!

Aanval-
len!

Diezelfde avond begint in Den Briel de Beeldenstorm...

Kom, jongens! In die rijke kerk valt vast veel te roven!

We zullen hun dure kunstwerken een beetje bijwerken!

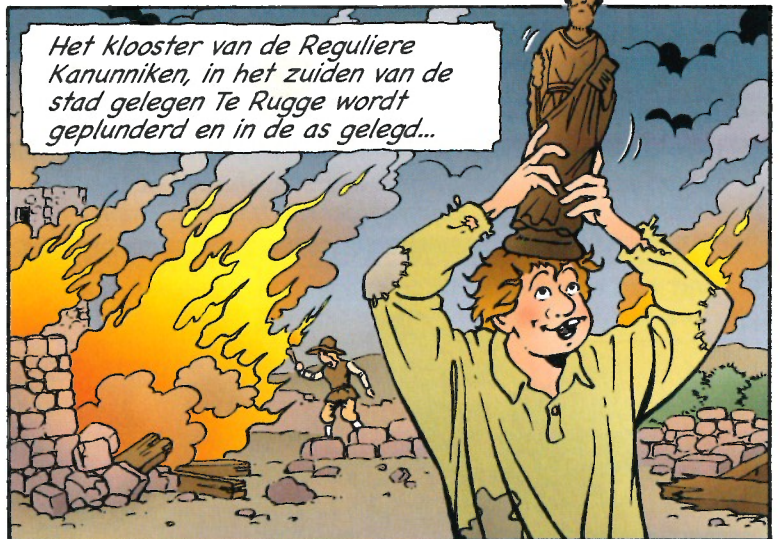
Dat heilige vlammetje een beetje aanwakkeren...
Hihihi!

De Clarissen worden uit de stad verdreven...

Het klooster van de Reguliere Kanunniken, in het zuiden van de stad gelegen Te Rugge wordt geplunderd en in de as gelegd...

Geestelijken worden gevangen- genomen en gedood...

Hier, paap! En doe ze de groeten in de hel!

DEN BRIEL, 1 april 1572

Zuiderpoort

Klooster Te Rugge

Catharinakerk

Brandende schepen van de Spanjaarden in de haven.

LEVE DE GEUS!

AAAAARG

Vanaf de Maas vallen de geuzen Den Briel binnen.

* een martelaar is iemand die lijdt of sterft voor zijn geloof

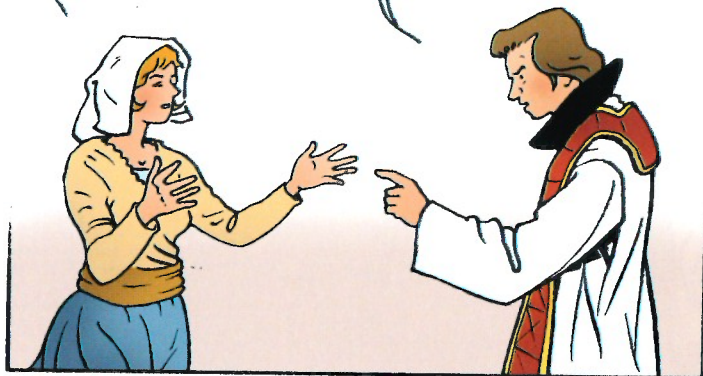

Lenaerd, je hebt je altijd openlijk tegen de ketterij gekant. Zelfs buiten de stadsmuren is bekend hoe de Gorcumse geuzen je haten...

Het is erg, Maria... Maar ik kan de aan mijn zorg toevertrouwde parochianen niet in de steek laten, al moet het mij mijn leven kosten...

Je kan eervol de stad verlaten... Binnenkort moet je naar Leuven om daar voorbereidingen te treffen voor de afsluiting van je studie in de theologie... Kom niet meer terug!...

Neen, Maria, ik zoek geen uitvlucht om hier weg te komen! Ik blijf!

En later bij Claes Poppel...

Mijn zoon, ik ben helemaal uit Weelde gekomen om je op de gevaren te wijzen...

Mijn besluit staat vast, vader, ik blijf!

En op een avond thuis bij Hessel van Est...

Rutger, waar ga je naartoe?

Naar het klooster, bij Oom Claes...

Je was er gisteren nog... Je weet dat hij niet luistert!

Laat hem toch gaan, Hessel...

Hij moet luisteren... De stijfkop!

Oom Claes, u moet de stad verlaten!

Mijn jongen, al word ik met duizend doden bedreigd, met Gods genade zal ik noch mijn geloof verloochenen, noch mijn broeders alleen laten in het gevaar ...

Bovendien kunnen we niet uit vrees vluchten. De katholieken zouden dan het beetje moed dat ze nog hebben helemaal verliezen, met als gevolg dat de stad in geuzenhanden komt...

Gorcum, 5 mei 1572... De sacramentsprocessie trekt door de stad... De sfeer is erg gespannen...

De santenkraam trekt weer voorbij!

Geniet ervan! Het is wellicht de laatste opvoering!

Op 8 juni preekt Claes Pieck over het sacrament van de éénheid...

Jezus Christus is wezenlijk tegenwoordig in de gedaanten van brood en wijn...

Zijn woorden "Dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed" moeten we letterlijk nemen. Dit sacrament is de uitdrukking van de onvoorstelbare liefde van Christus voor ons... Ik verwerp met kracht de uitleg van de nieuwe religie!

Toen Jezus van de aarde vertrok heeft hij tot het einde der tijden bij ons willen blijven...

Niet door zijn geest alleen maar ook door zijn lichaam en bloed, onder de gedaanten van brood en wijn...

Op 22 juni, 's avonds in de herberg "Van Maaseyck"...

Mannen! Visser Mauritius heeft bericht gekregen van Van den Heuvel ! We moeten ons klaar maken. Over een paar dagen is het zo ver! Dan komen ze!

Eindelijk! Leve de geus!

En op 23 juni in het klooster bij Pieck...

Rutger, breng de ciborie in veiligheid...

Ik zal ze goed bij ons thuis verstoppert... Maar, oom, zou u ook niet beter kunnen vertrekken?

Neen, jongen... Ik vlucht niet!

Op woensdag 25 juni om 8 uur 's morgens zeilen 13 schepen met geuzen stroomopwaarts op de Merwede tot bij Gorcum, met de kerkvaandels aan de boeg...

PAPEN!
Hier zijn we!

Kijk! We
hebben jul-
lie speelgoed
meegebracht!

In de stad voelt pastoor Veghel de spanning stijgen. Toch leest hij er de mis voor het kerkwijdingsfeest van de Lieve-Vrouwekapel bij de Kanzepoort...

Intussen organiseert drossaard* Gasper Turck de verdediging van de stad...

Sluit de stadspoorten en beman de wallen met schutters!

*stadscommandant

Donderdag 26 juni bij Hessel van Est...

Rutger! Breng het heilig vaatwerk naar het kasteel! Het is hier niet langer veilig!... Hang er deze doek over!...

Wat heeft die knul daar in de hand?

Papenspul!...

OH NEE!? GEUZEN!

HELA!?

Geef die spullen maar aan ons, knechtje van de pastoor!

OEI! OEI! En het kasteel is nog ver!

Twee straten verder roepen Veghel en Poppel de inwoners op tot verzet tegen de geuzen...

Parochianen, blijf trouw aan de heilige, katholieke kerk...

Houdt de geuzen buiten de stad! Jullie zullen anders wolven in schaapskleren binnenlaten!...

AI! NOG MEER GEUZEN!

Hei makker! Hou die kerel tegen!

AI!

Die komt er niet langs!

Wij hebben altijd goed voor jullie gezorgd en...

HELP!

Laat die jongen met rust!

RUTGER!?

Schurken! Jullie hebben ons jarenlang om raad en troost gevraagd... En nu doen jullie zo hatelijk !...

Hihhi! Onze pastoors hebben straks hulp nodig!

Roep maar om de paus! Misschien hoort hij jullie wel!

HAHAHA !!!

LAAT HEM LOS!!!

Rustig, pastoor! 't Was maar een spelletje!...

Jullie doen dit niet uit overtuiging, maar omdat het jullie aan moed ontbreekt...

Jullie worden misleid door die geuzen!

Dan krijgen ze fruit naar hun hoofd geslingerd...

Kom, Lenaerd, we kunnen beter Rutger volgen naar het kasteel!...

Ondertussen verlaten ook Pieck en zijn medebroeders het klooster...

We moeten vertrouwen op de Heer! Dat is het beste medicijn voor onze angst. Deze beproeving zal een bewijs zijn van Gods vertrouwen in ons geloof en onze standvastigheid.

Ook hij acht het verstandiger de stad te verlaten... Met z'n vijftien lopen zij de toegangsbrug van het kasteel over...

Iedereen wil het kasteel in... Er is paniek...

Laat me door!

Niet duwen!

Drossaard Turck probeert op de binnenplaats de vluchtelingen die binnenstromen een plaats aan te wijzen...

Jullie die kant op!

Dan roept de torenwacht hem toe...

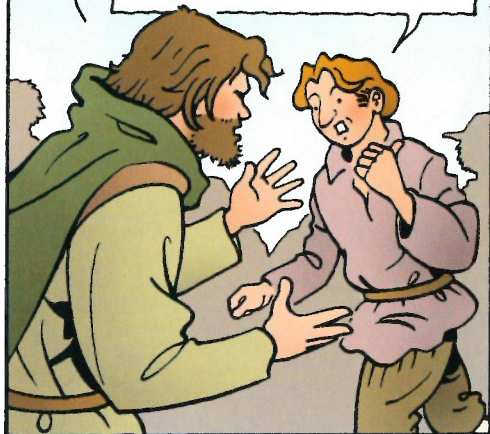
De eerste geuzen komen aan land en trekken naar de Kanzepoort!

In de verte roffelen trommels...
BRRROMBOMM

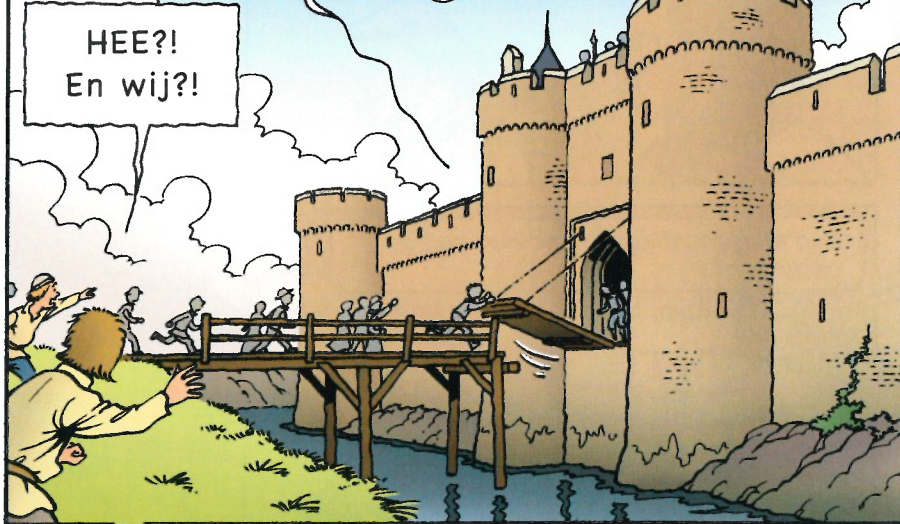
Haal de brug op en maak iedereen gevechtsklaar!

Drossaard! Er zijn er die nog naar binnen willen!

Dat is dan jammer, maar de brug moet nu omhoog! Het kasteel moet tot elke prijs bewaard blijven! OPHALEN! NU!

HEE?!
En wij?!

De geuzen zijn binnen in de stad! Hun leider onderhandelt met de afgevaardigden van de magistratuur en de schutterij. Ze trekken van de Kanzepoort naar de markt...

DING
DONG

Het is over en uit met de Spanjolen!

Ik vraag jullie een nieuwe eed af te leggen...

Zweer trouw aan de stadhouder van de Nederlanden, Prins Willem van Oranje! Verzet je tegen Alva en laat je leiden door het nieuwe, zuivere evangelie! LEVE DE GEUS!

LEVE DE GEUS!

LEVE DE GEUS!

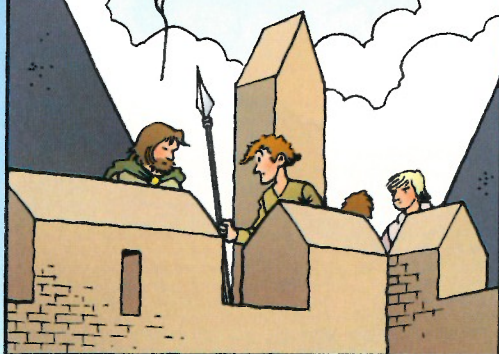
Het wordt nu zaak zo gauw mogelijk het kasteel in te nemen!

Op het poortgebouw overziet Gasper Turck de situatie...

We zitten als ratten in de val!

De verdedigingswerken zijn jarenlang verwaarloosd... We hebben geen tijd gehad ons op een belegering voor te bereiden... En kijk eens: heel veel volk, maar slechts een twintigtal soldaten... En ook nog te licht bewapend...

We zijn wel in goed gezelschap. Wij hebben de vroomste priesters van de stad bij ons!

We mogen de moed niet opgeven, drossaard!

BAOEM

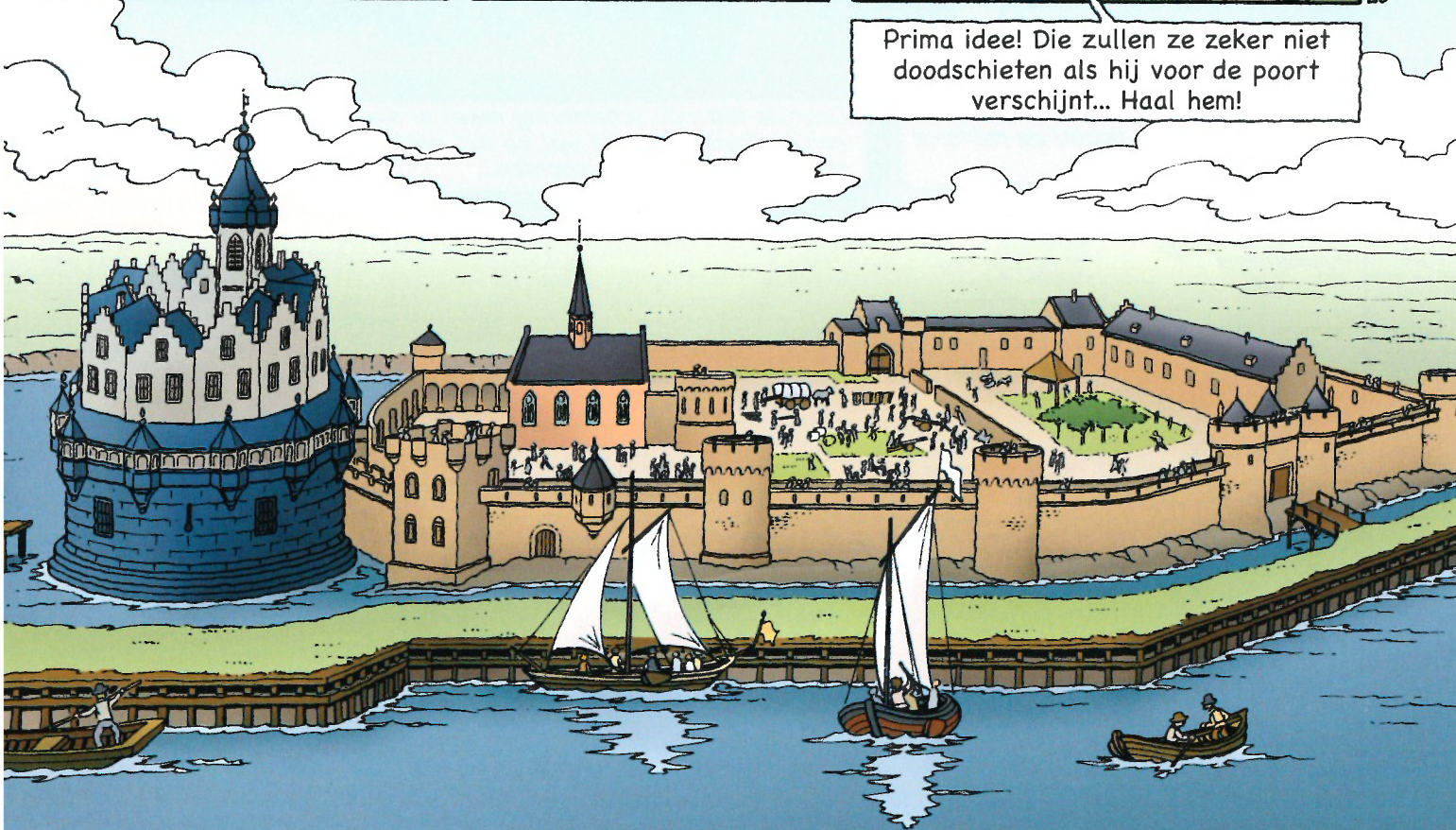
Een belegering of een bestorming van het kasteel kan een langdurige en bloedige onderneming worden... En misschien krijgen ze wel versterking uit Utrecht... We moeten iets anders proberen. We gaan onderhandelen. Iemand moet met hen gaan praten. Zoek een vrijwilliger!

In het Franciscanen-klooster is een broeder achtergebleven...

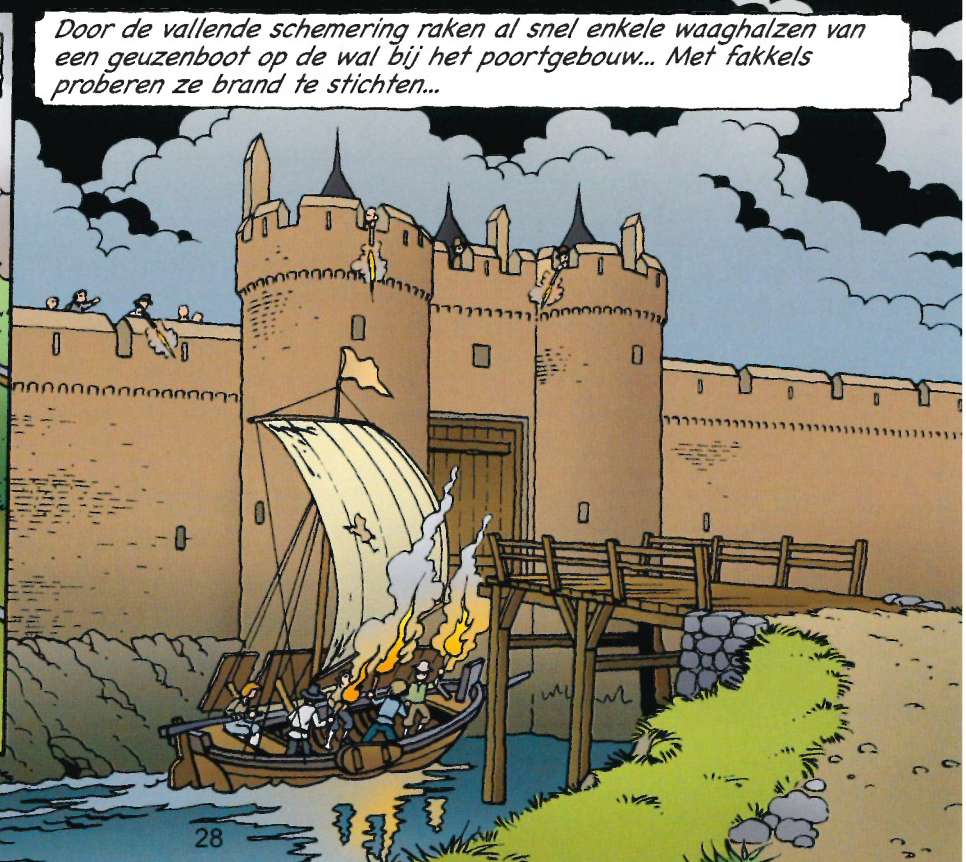

25

Prima idee! Die zullen ze zeker niet doodschieten als hij voor de poort verschijnt... Haal hem!

Het poortgebouw brandt helemaal uit!
Nog even en ze zijn binnen. We moeten de
buitenste verdedigingsgordel ontruimen!

Iedereen naar de Blauwe Toren!

Iedereen binnen!?
**OPHALEN DIE
BINNENPOORT!**

*Drossaard Turck beschikt voor de
verdediging van de toren over 30
manschappen... Buiten staan 150
geuzen paraat, de vrijwilligers in
de stad niet meegerekend...*

*Dan valt de buitenpoort en bestor-
men de geuzen het grote plein...*

*Als de nacht valt sluipt de angst binnen in de toren...
Door het spookachtige licht van de brandende fakkels
en het geluid van gillende vrouwen en kinderen daalt de
moraal onder nul en zinkt de moed hen in de schoenen...*

*In de toren zitten de belegerden nu nog
veilig...Maar er is werk aan de winkel.
Ook de Franciscanen steken de handen
uit de mouwen...*

Die kisten munitie moeten naar boven!

Gasper, ik
smeeek je...
Laten we
ons over
geven...

Dat
kunnen
we niet
maken,
vrouw...

27 Juni... 2 uur in de ochtend... Drossaard Turck daalt, verbitterd en met een bezwaard hart, de trap af en ontgrendelt de versterkte deur... Dan staat hij oog in oog met Marinus Brant...

Ik heb gevochten om mijn eed en soldateneer trouw te zijn. Denk nu ook aan uw eed en schenk ons de beloofde vrijheid!...

Wees niet bang...

Maar het is noodzakelijk dat jullie nog even blijven. Ga allemaal terug de trap op! VOORUIT! NAAR BOVEN!

De geuzen drijven de belegerden op het bovenplatform. Het gaat er erg ruw aan toe...

Laat eens zien of je nog geld in je tas hebt!

NEE!

De geuzen verbreken hun eed. De belegerden blijven gevangen...

Allemaal naar de grote zaal van de toren!

Haal de soldaten uit de groep en breng hen naar de zolder!

Breng de burgergevangenen naar beneden! Die laten we vrij tegen losgeld! En nu de drossaard! Kom hier!

GORCUMERS! Wat doen we met deze held?!

Vanuit de tweede rij neemt een oude bekende het woord...

Mannen! Laat me door!

Drossaard, om je eed van trouw aan de koning heb je vannacht je priestervrienden hier beschermd... Maar herinner je je augustus 1566?

Toen heb je mij en 64 andere Gorcummers verbannen. Wij leven nog, maar waarom heb jij toen Barent de Naeyer en onze goede herbergier Hans van Maaseyck laten ophangen?!

Als drossaard ben ik aangesteld als uitvoerder van de wet en handha-ver van het recht. Barent en Hans kregen een eerlijk, rechts-geldig proces!

Hoog tijd voor jouw proces! Extra-rechtsgeldig! Sla hem in de boeien en sluit hem apart op!

Alleen de geestelijken blijven nu nog over...

Bekeer je tot het nieuwe geloof en jullie zijn weer vrije mannen!

Nooit!

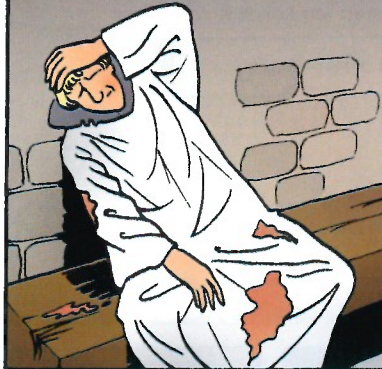
Veghel en de anderen zijn vastberaden en weigeren zich te bekeren... Ze worden zwaar op de proef gesteld...

Kijk eens! Lekkeren beenham!

Neem het maar weer mee! Op vrijdag eten wij geen vlees!

Vrijdagnacht wordt de eerste martelnacht: Pieck en Poppel worden gefolterd. Zij hebben de dood geproefd, maar zijn standvastig gebleven...

Maandagochtend 30 juni... De gevangenen worden al 3 volle dagen mishandeld, zijn slecht gevoed en verblijven in een smerig hol...

Mijn wonden zijn vuil en willen niet helen...

De wereldheren* worden op zolder vastgehouden. De minderbroeders zitten in de kerker... Brant laat een dokter toe bij de gevangenen, Dirk Cortman. Brant weet niet dat Cortman familie is van Pieck...

Er wordt voor je vrijlating gezorgd...

Ik wil niet dat alleen ik bevrijd word, terwijl mijn broeders hier moeten achterblijven...

Wat heb je er aan om met hen te sterven?...

Je spreekt uit menselijke berekening! Ik laat mijn medebroeders niet in de steek. Het vraagt veel van een mens voor het ware geloof te moeten lijden en sterven!...

*parochiepriesters

Het ware geloof! Daar gaat het nu precies om!... Jij volgt de leer van jouw kerk en ik de leer van mijn kerk... de nieuwe kerk... Maar welke leer is nou de ware?!...

Jij bent een goed mens, dokter...

Niet alle volgelingen van de nieuwe leer zijn geuzen, broeder...

Dat weet ik... Bedankt voor je goede zorgen...

Na de middag wordt pastoor Veghel uit de gevangenis gehaald om ter dood veroordeeld te worden bij de galg bij te staan...

Bij zijn terugkeer naar de gevangenis komt het volk in opstand...

Laat onze pastoor vrij!

Goed... Je mag je weer vrij in de stad bewegen...

Diezelfde maandagavond in Den Briel... Admiraal Lumey zit met zijn bevelhebbers aan een rijkgevulde tafel. Plotseling komt een bode de eetzaal binnen...

Brant heeft in Gorcum alle papen te pakken!

Geweldig!

Om al, aan jou de eer en het plezier die papen in Gorcum op te halen en hier naar toe te brengen. Haast je! Ik kan bijna niet wachten tot ik ze voor mij zie staan.

Dat wordt lachen!

De volgende dag al, dinsdag 1 juli, komt Om al aan in Gorcum. Hij loopt de gevangenis in en vindt er geen doekjes om...

Ik ben bevelhebber Om al en dit hier is de beul die jullie morgen gaat opknopen!

Met plezier!

NEE!

Rustig...

Woensdag 2 juli... Pastoor Veghel moet op bevel preken "zoals het hoort"...

Volhardt in het geloof, burgers van Gorcum. Buiten de katholieke kerk is geen heil te verwachten. Parochianen, hou krachtig vast aan wat ik jullie al die jaren heb verkondigd...

Ik ben bereid voor dit geloof goed en bloed te geven, als dat van mij gevraagd wordt...

De geuzen, die gewapend in het portaal staan, zijn woedend...

Hij preekt weer helemaal fout!

Dat zal moeten veranderen, als hij tenminste nog in de stad vrij wil blijven rondlopen.

In de namiddag komt zijn zus Maria uit Den Bosch...

Lenaerd! Moeder is ernstig ziek! Je moet dringend naar haar toe!

Ik mag de stad niet uit, Maria...

We gaan bij Brant een paspoort vragen om even Gorcum te mogen verlaten.

Veghel mag vertrekken, tot verbazing van de geuzen die bang zijn dat de paspoort op de vlucht gaat...

VERRAAD!

We moeten Van den Heuvel verwittigen!

Van den Heuvel reageert razend...

Achtervolg hem! Of moeten wij soms toezien dat hij de stad en ons aan de Spanjaarden verraad en ons overlevert aan Alva's beulen?!

In zes roeiboten haasten ze zich over het water naar Worcum aan de overkant van de Merwede...

Sneller!

Daar vinden ze hem, overmeesteren hem en gooien hem in een boot...

Aan de Gorcumse wal wordt hij door Van den Heuvel opgewacht...

Hier is de verrader!

Breng hem terug naar het kasteel!

En sluit hem bij de minderbroeders op in de kerker!

Broeders, ik vraag jullie om vergeving. Ze zullen me van verraad beschuldigen. Mijn vlucht zal het voorwendsel zijn voor onze veroordeling...

De rel met de pastoor komt precies op tijd voor de geuzen: de katholieke burgers waren net aan het onderhandelen over de vrijlating van de gevangenen tegen losgeld... Door het vertrek van de pastoor worden de onderhandelingen afgebroken...

Toch blijven ze onderwerp van discussie. Zelfs tussen katholieken onderling...

We moeten de vrijheid bepleiten voor alle gevangenen!

Dat lukt nooit! Beter alleen maar de priesters. De minderbroeders moeten dan maar opgeofferd worden.

Donderdag 3 juli. Op een bijeenkomst van het stadsbestuur spreekt François van Broeckhuysen...

Er kan geen sprake zijn van onderscheid tussen de monniken en de priesters!

Met Brant valt niet langer te onderhandelen. Omal en Lumey komen niet in aanmerking. Ik wil een beroep doen op de Prins van Oranje, in wiens naam en op wiens gezag, jullie opstandelingen, handelen...

Ja, laten wij hem de zaak voorleggen. Hij heeft immers alle godsdiensten vrijheid beloofd en verklaard dat de geestelijken ongehinderd hun werk mogen voortzetten...

Goed, goed... We kunnen niet anders. We sturen een stadsbode naar de Prins...

Na de vergadering...

Commandant! Die papen moeten zo snel mogelijk de stad uit, voor er antwoord komt van de Prins!

Rustig, rustig! We nemen ze direct mee naar Den Briel! Bevel van Lumey. We wachten tot het donker wordt en we doen het in alle stilte. Ze hebben nog veel aanhangers in de stad.

Zaterdagavond 5 juli in het kasteel. De geuzen gaan de gevangenis binnen...

MEEKOMEN! En trek jullie pijpen uit! Die hebben jullie toch niet meer nodig!

Het is tegen middernacht wanneer gevangenen en bewakers als dieven door de donkere stad op weg gaan naar de Merwedekade...

BRRR! Het is koud!

DOORLOPEN!

Daar ligt een schuit klaar...

Wel, Rochus, ga jij, een parochiaan, ons naar de galg varen?

Ik moet wel. Ik kan niet anders...

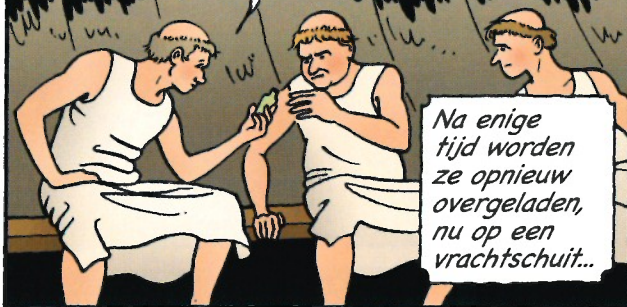
Gorcum, mijn stad... Wat staat jou aan ellende te wachten!...

Na een uur worden de gevangenen overgeladen in een mosselschip. De negentien mannen worden in het kleine ruim geduwd. De stank is er ondraaglijk...

Kijk hier... Die goede dokter Cortman wist wat ons te wachten stond... Hij gaf ons dit flesje reukolie. Geef het door.

Na enige tijd worden ze opnieuw overgeladen, nu op een vrachtschuit...

Zondagmorgen 6 juli... Rond 9 uur legt de schuit aan voor Dordrecht. Het grootste deel van de bewakers gaat hier aan wal, Omal voorop...

Kom, mannen! In afwachting van hoog tij gaan we plezier maken in de stad!

We nemen de kleren van die pastoors mee! Het is beter ze hier te verkopen dan in Gorcum!

Het nieuws van hun aankomst is al gauw bekend...

Snel! Naar de haven! Daar ligt een boot vol papen!

Dat schouwspel mogen we niet missen!

Hee!? Wat is dat?

Als jullie de gevangenen willen zien, moeten jullie betalen!

Tegen 15 uur keert het tij en wordt de reis hervat. Ze zakken de oude Maas af. Tegen donker zien ze voor zich uit de grote Brielse toren...

Een paar kilometer voor het stadje legt de boot aan. Opnieuw een nacht op het water met honger en kou als metgezellen...

Hopelijk houden we het allemaal vol.

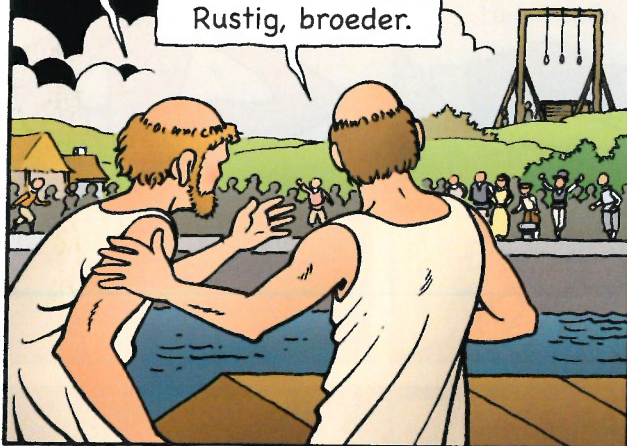

Maandagmorgen 7 juli. Bij zonsopgang wordt de tocht voortgezet. Na een uur varen nadert de boot de haven van Den Briel...

De schuit meert aan. Een boodschapper loopt haastig naar de stad. Heel snel verzamelt er zich een menigte. De gevangenen staan op het dek...

Oh nee!? Kijk wat daar staat!

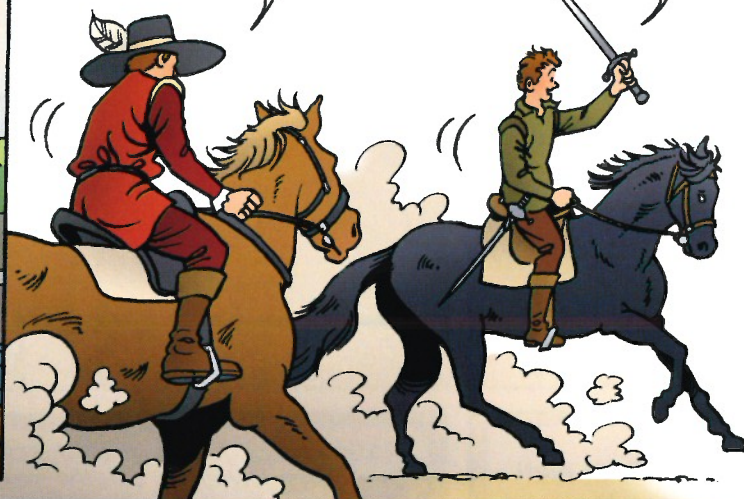
Rustig, broeder.

Intussen stormen Lumey en zijn mannen door de straten van de stad...

Sneller, mannen!

JAHOE!!!

Met een woeste ruk staan de paarden op de kade bij het schip stil...

Breng de papen van de schuit op de wal en laat ze knielen!

Admiraal, dit is de pastoor!

Offerpaap! Wat moet je hier?

Je zal gauw opgehangen worden! Soldaten! Het is tijd voor hun bedevaart naar de galg!

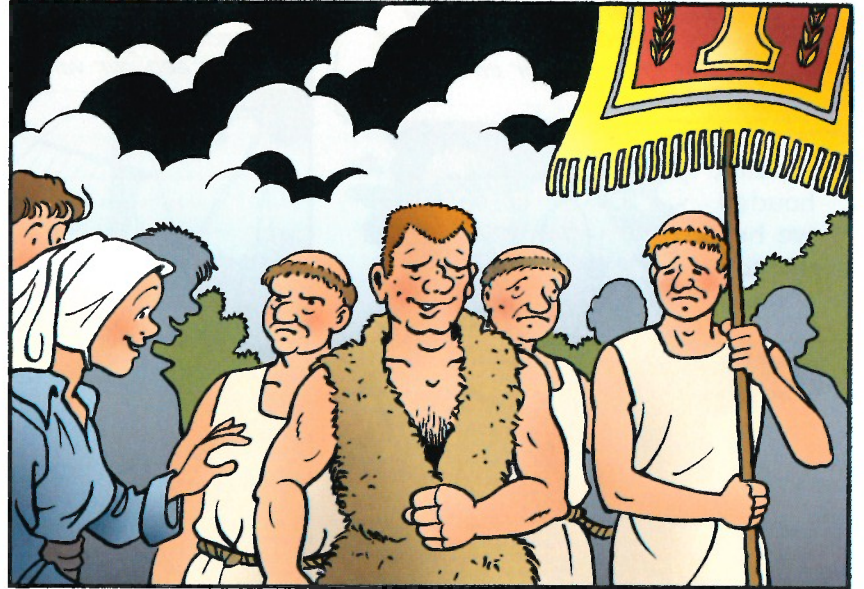
SURGITE DOMINE! Staat op, heren!

Nu worden de gevangenen ruw in een rij geduwd en twee aan twee vastgebonden...

AUW!

Vijf maal loopt het gezelschap rond de galg... Vooral de jonge broeder Hendrik heeft het moeilijk...

Zien jullie de galg? Dit is jullie kerkhof en jullie kerk! Pleeg nog eens, voor het laatst, jullie afgoderij! Nu is het eind gekomen. Beul, maak alles klaar!

OH?!

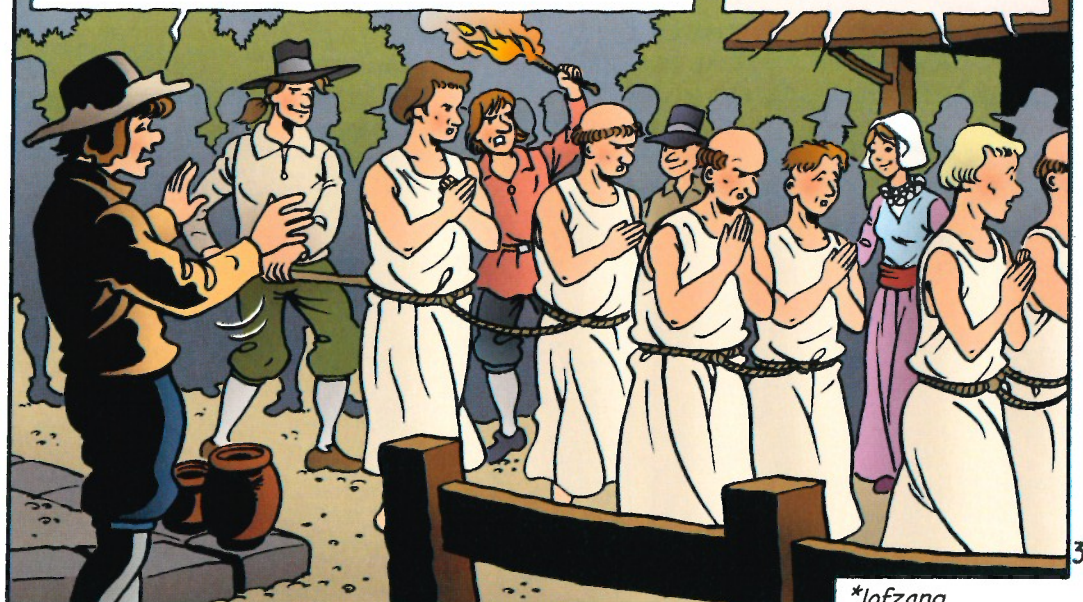
Of nee! Toch niet! Het is nog te vroeg! We gaan in processie terug naar de stad. Hahaha! Wel, papen? Niet blij?! HAHHAHA!!!

Onderweg zingen de geestelijken het Te Deum*. De geuzen lachen en brullen mee...

Mooi in de maat blijven! Hahaha!

♪ Te Deum Laudamus ♪

*lofzang

Veel rust krijgen de gevangenen niet. Om 15 uur worden ze in het stadhuis ondervraagd.

Zweer je geloof af!

Nooit!

Pak ze steviger aan! Beter een afvallige paap dan een dode!

Drie mannen gaan door de knieën, worden weggeleid en krijgen te eten. Onder hen broeder Hendrik...

Pastoor Veghel geeft niet op, tot frustratie van de geuzen...

Sla maar, zo lang het nog kan, want lang zal het niet meer duren!

Na dit verhoor worden de twintig overgeblevenen weer teruggevoerd. Ze moeten niet terug naar de diefput, maar naar een betere gevangenis. Ze krijgen een homp brood en een pan water om zich een beetje te wassen...

Ze proberen te bekomen van de afmattende kwellingen...

Niet opgeven! Laten we bidden om kracht!

Diezelfde avond in Gorcum. Een bode brengt Brant per brief het antwoord van de Prins van Oranje...

VERDORIE!

Commandant, het staat hier zwart op wit!

De bevelhebbers moeten alle geestelijken ongemoeid laten en hun gelijke rechten geven als alle burgers!

Inderdaad, we moeten de geestelijken van Gorcum vrijlaten...

Johannes Splinter, breng een afschrift van de brief naar Lumey in Den Briel!

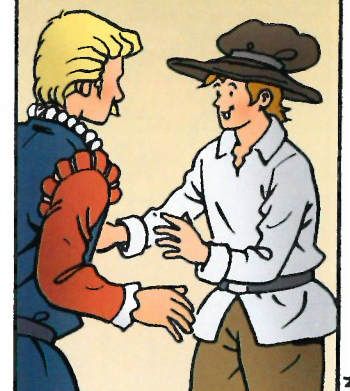

Dan moet ik ook dringend naar Den Briel...

Na de vergadering gaat Van Broeckhuyzen naar de familie van Est...

Alles komt goed!

Wat een geluk!

Dinsdag 8 juli... 's Middags organiseren de geuzen een tribunaal in de schepenkamer van het stadhuis met zeven van de vooraanstaande geestelijken. Het wordt een godsdienstig twistgesprek met twee gereformeerde predikanten.

Kies toch voor het zuivere, onvervalste evangelie!

Bovendien is de verering van al die heiligen in jullie kerk niets dan afgoderij. En de paus van Rome is een mens die zich in Christus' plaats durft te stellen.

En bij de communie wordt niets anders dan doodgewoon brood genuttigd.

Wij willen vasthouden aan de twee geloofspunten van de éénheid van de kerk: Christus heeft ons zijn plaatsvervanger nagelaten in de persoon van de paus...

...En zijn lichamelijke tegenwoordigheid onder de mensen in het sacrament van de eucharistie...

Daarvoor zijn wij bereid ons leven te geven.

Lumey merkt dat zijn predikanten niet opgewassen zijn tegen de katholieke geestelijken

GENOEG! Breng ze terug naar de gevangenis!

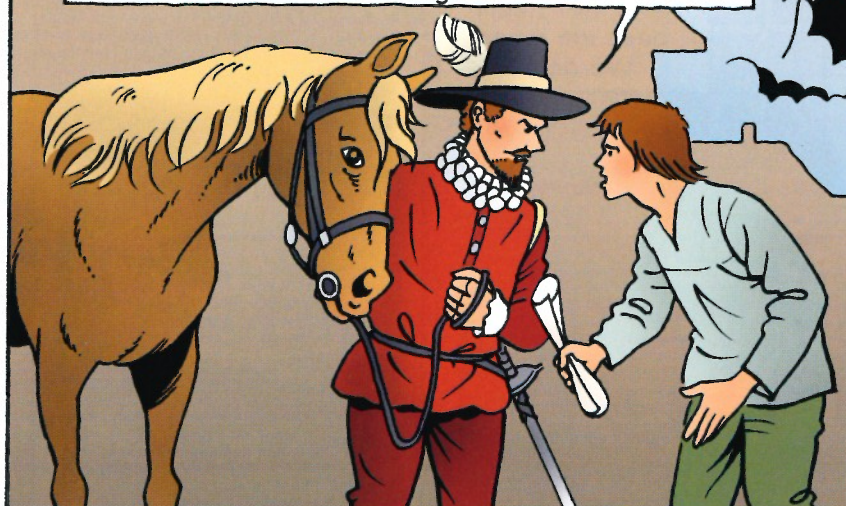
Lumey keert terug naar zijn hoofdkwartier, waar hij wordt opgewacht door Johannes Splinter, de bode die 's ochtends' uit Gorcum was vertrokken.

Een bode uit dat papennest? Waar kom jij je mee bemoeien?

De stadsregering van Gorcum en commandant Brant verklaren dat de geestelijken eerlijke mannen zijn die niemand hebben benadeeld en ...

Wat een verwaandheid! Die Brant denkt zeker dat hij voor eeuwig en altijd commandant van Gorcum zal blijven, omdat de stad hem toevallig in handen is gevallen!

Hier is een afschrift van het document van de Prins van Oranje. Hij beveelt de geestelijken onmiddellijk vrij te laten.

Ik erken geen bevelen, niet van de Prins, niet van een ander! Ik heb de ondergang gezworen van alle mispapen en monniken die hier in Den Briel bij mij worden gebracht!

Ik ben vastbesloten daarmee de dood te wreken van de graven Egmont en Hoorne en van alle edelen die gestorven zijn onder de tirannie van Alva.

Maak dat je wegkomt met je waardeloze afschrift!

Splinter driupt ongelukkig af...

Ik heb gefaald.

Ondertussen proberen elders in de stad nog twee mannen om minstens één gevangene vrij te krijgen. Het zijn de twee broers van Claes Pieck...

We moeten voorkomen dat een lid van onze familie zo'n schandelijke dood moet sterven.

Ach, hij is zo koppig!

In een herberg wachten zij tot hun broer uit de nabijgelegen gevangenis door de wacht bij hen wordt gebracht. Ze laten een flinke maaltijd opdienen en de andere gevangenen ook te eten brengen...

Claes, geloof wat je wil, maar hou het verborgen in je hart.

Als wij je maar van een eerloze dood kunnen redden!

Ik ben niet bang voor de dood die ik binnen enkele uren verwacht... Mijn dood, die jullie ten onrechte zo'n schande vinden, zal mij het eeuwige leven schenken!

Kom, het heeft geen zin meer. We gaan.

De broers laten Claes Pieck achter in de herberg. Hij valt op de tafel in slaap...

Een uur later staat de beul naast hem:

HEE! SLAAPKOP! Wakker worden!

Zo dadelijk ga je sterven!

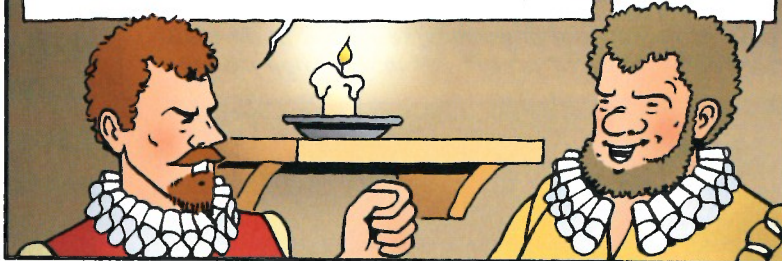
Die avond al na elven, aan tafel bij Lumey en zijn officieren... Het gaat er uitbundig aan toe. Ze eten en drinken overdadig...

Stel je voor, Omal! Dat bevelschrift van de Prins... Die Brant stuurt niet eens het originele stuk, maar slechts een afschrift! Wat denkt hij wel, die Marinus! Die turfschipper! Die zeerover!

Ik trek mij niets aan van dat afschrift! Ik neem geen bevelen aan, van niemand! Ik ben hier heer en meester en dat zal zo blijven!

Goed gesproken, chef!

Om al, het is zo ver! Je mag je eens goed gaan amuseren!

Dat klinkt goed. Zeg op.

Breng alle papen naar het klooster van Te Ruggie! En knoop ze op! Allemaal! Jong en oud!

De geestelijken worden uit de gevangenis gehaald...

Het lang verwachte uur nadert. Wees niet bang voor de tijdelijke dood of de pijn die ons te wachten staat...

De mannen worden twee aan twee aan elkaar gebonden en in een laatste processie door de straten gevoerd. De laatste tocht naar het einde dat zo vaak werd uitgesteld...

Door het duister van de nacht komt plotseling broeder Hendrik aangelopen. Ongemerkt voegt hij zich bij de geestelijken. Afgelopen maandag was hij vrijgesproken. Nu heeft hij wroeging...

Ik ben laf geweest.

De soldaten hebben geen medelijden. Pastoor Veghel wordt zo afgeranseld dat het sommige toeschouwers te veel wordt...

Laat die man met rust! Hij wordt straks opgehangen!

Hij hoeft niet op te houden. Ik voel de slagen niet meer.

De groep loopt in de nacht de stad uit, door de zuiderpoort, het wijde land in. Het duurt lang voor het doel van de tocht is bereikt. De weg laat zich moeilijk vinden. De fakkels en de schreeuwende soldaten maken een onwezenlijke indruk in de stille ruimte. De zeelucht proeft zilt in de droge monden...

Pas tegen tweeën in de ochtend komt de stoet bij het oude klooster van Te Rugge aan. Het klooster zelf is in april van dat jaar door de geuzen verwoest, maar verderop in de wei staat de turfschuur nog overeind...

Vooruit!
Duw ze naar binnen!

Claes Pieck, de erkende leider, wordt als eerste aangewezen. Onder aan de balk spreekt hij een laatste keer zijn broeders toe.

De kroon van het eeuwige geluk hangt ons nu boven het hoofd. Verlies hem niet door lafheid. Hou hem goed vast en veracht de dood. Volg mij even blijmoedig als ik u nu voorga...

Nu gaan Jeroen van Weert, Nicasius van Heeze, Lenaerd Veghel en Claes Poppel moedig hun dood tegemoet...

Plotseling dringt een predikant zich tussen de gevangenen. Hij probeert de jongsten en zwaksten te overreden. Willem van Luik zweert zijn geloof af. Ook broeder Hendrik, die zich zojuist bij de groep had gevoegd, laat zich ompraten...

Op de laatste rij volgt de jonge Hendrik met afschuw het gebeuren... Hij ziet hoe de veertien die zijn overgebleven hun voorgangers volgen en ook bewust kiezen voor... **DÉ TIJDELIJKE DOOD...**

*Na vele uren van angst en pijn is
het stil geworden
in de turfschuur van Te Rugge...
Een verloren schuur, in een
uithoek van het land...
Negentien lichamen getuigen...
Een huiveringwekkend teken van
onverdraagzaamheid,
maar tegelijk ook van
buitengewone trouw...*

De 19 Martelaren van Gorcum:

De 11 Minderbroeders:

Claes Pieck, °1534 Gorcum
Gardiaan

Nicasius van Heeze, °1522 Heeze

Dirck van der Eem, °±1499 Amersfoort

Godfried van Melveren, °±1512 Melveren

Jeroen van Weert, °±1522 Weert

Antoon van Weert, °±1523 Weert

Antoon van Hoornaer, °Hoornaer

Cornelis van Wijk, °±1548 Wijk bij Duurstede

Pieter van Assche, °±1530 Assche

Willehad de Deen, °±1482 Holstein

François de Roye, °±1549 Brussel

De overige geestelijken:

Lenaerd Veghel, °1527 's-Hertogenbosch
Pastoor van Gorcum

Claes Poppel, °1532 Weelde
Medepastoor van Gorcum

Govaert van Duynen, °±1502 Gorcum
Assistent in Gorcum

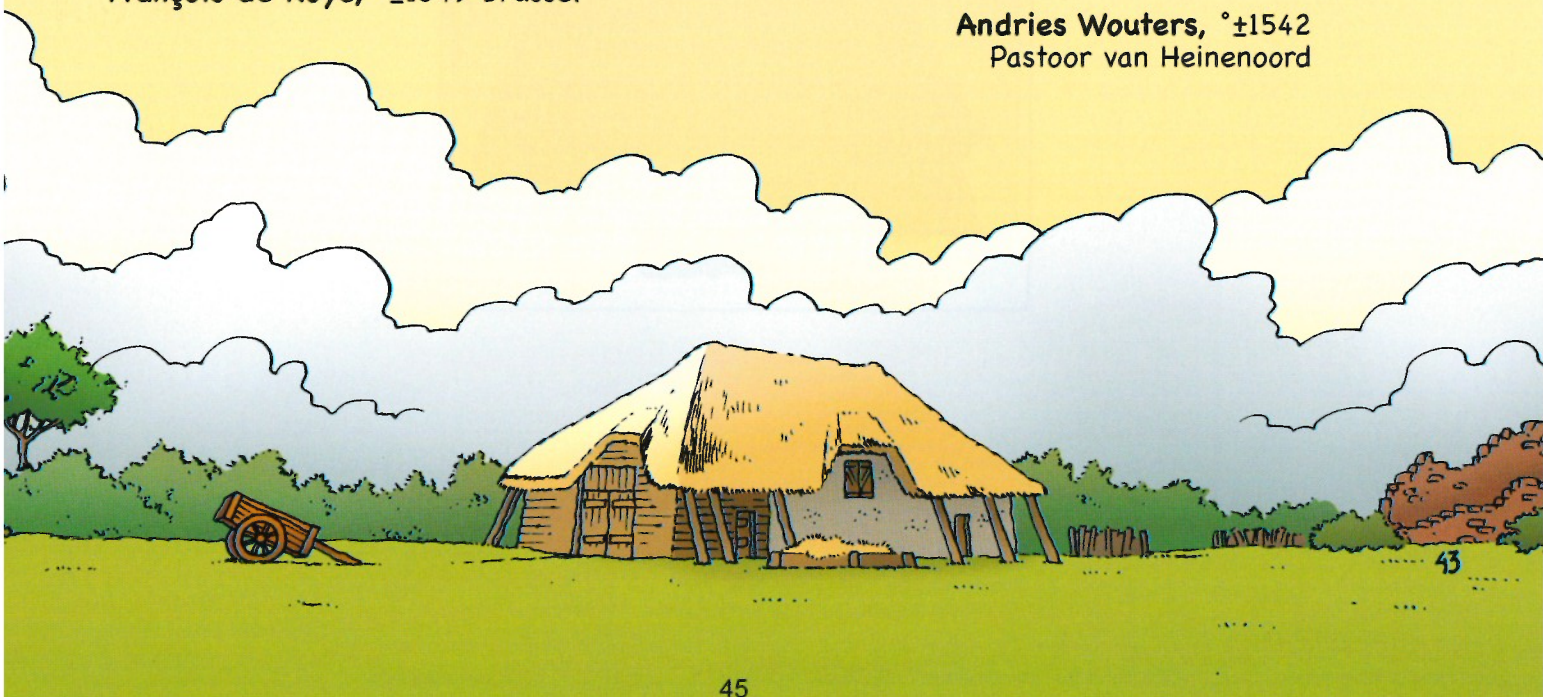
Jan Lenaerts van Oosterwijk, °±1504 Oosterwijk
Regulier Kanunnik van Augustinus,
Rector van het begijnhof van Gorcum

Jan van Keulen, dominicaan,
Pastoor van Hoornaer

Adriaen van Hilvarenbeek, °±1528 Hilvarenbeek
Norbertijn, Pastoor van Monster

Jacques Lacops, °±1541 Oudenaarde
Norbertijn, Kapelaan van Monster

Andries Wouters, °±1542
Pastoor van Heinenoord

Het verhaal *De Tijdelijke Dood* is gebaseerd op het boek van D. De Lange uit 1954.

Dit boek is op zijn beurt gebaseerd op de geschiedenis van de martelaren van Gorcum, zoals die werd neergeschreven in 1603 door mijzelf, Willem van Est, hoogleraar theologie in de Zuidelijke Nederlanden.

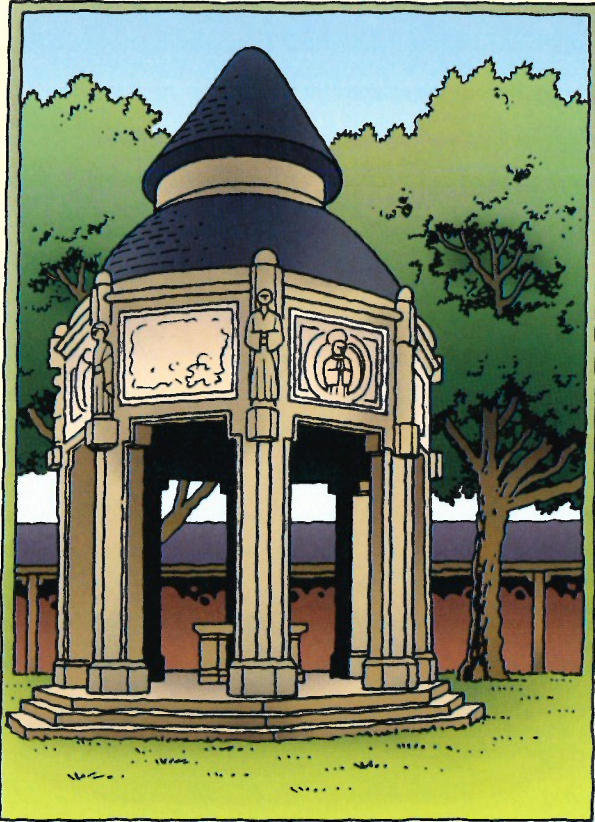
Rutger van Est was mijn broer en beiden waren we neven van Claes Pieck. Rutger was als Gorcumer een bevoorrechte getuige en verwant met vele stadsgenoten die van dichtbij of veraf een rol hebben gespeeld in dit verhaal.

Op zijn sterfbed in 1592 vroeg Rutger mij om op grond van het door hem verzamelde materiaal de definitieve geschiedenis van de martelaren te schrijven.

De *Historiae Martyrum Gorcomiensium* verscheen in 1603.

De turfschuur wordt afgebroken.
Maar katholieken uit de omgeving kunnen nog lang de plaats aanwijzen waar de schuur heeft gestaan en waar de martelaren zijn begraven.
In 1615 graven twee Franciscanen de stoffelijke resten van de martelaren op.
Deze relikwieën worden naar de Zuidelijke Nederlanden gesmokkeld.
Daar worden ze door de bevoegde kerkelijke autoriteiten als echt erkend en plechtig ter verering uitgesteld te Brussel in aanwezigheid van het aartshertogelijk echtpaar Albrecht en Isabella.

In 1675 worden de 19 mannen
in Rome zaligverklaard.
De heiligverklaring volgt in 1867 door paus Pius IX.

In de loop der jaren raakt de plaats van de schuur Te Rugge in vergetelheid.
Tot halverwege de negentiende eeuw: in 1865 wordt de grond aangekocht, waar in 1880 aan de rand van het Martelveld een eenvoudige, houten kapel verrijst en in 1921, binnen de contouren van de schuur, een monument.
Een bronzen reliekschrijn wordt in 1923 in de kapel geplaatst.
Aan de andere zijde van het Martelveld wordt in 1932 de huidige, stenen bedevaartskerk gebouwd.

Momenteel zorgt de Brielse Bisschoppelijke Commissie voor het onderhoud van het bedevaartsoord en voor het levend houden van het gedachtegoed van de martelaren.
Jaarlijks vindt rond 9 juli een nationale bedevaart plaats.

Nawoord

In het midden van de zestiende eeuw viel een schaduw van onzekerheid en angst over ons land.

Donkerder dan onze politieke vijand Spanje, donkerder zelfs dan de zwarte dood van de pest werden de lage landen overschaduwd door godsdiensttwisten. Voor de een kwam het protestantisme als een zeer gewenste hervorming, voor de ander was het nieuwlichterij, duivelse ketterij die de integriteit van het aloude katholieke geloof aantastte.

De Martelaren van Gorcum, negentien merendeels nog jonge geestelijken, onschuldig aan de politieke en godsdienstige troebel werden hierin wel meegesleurd. Kalm en vastberaden met als enige 'wapen' hun geloof. Onwankelbaar. Trouw. Ook toen ze gevangen genomen werden door de Watergeuzen en gemarteld. Ook toen ze zich van de strop konden redden door Jezus' aanwezigheid in de Eucharistie en de bijzondere plaats van de Paus in de kerkgemeenschap te loochenen.

Die trouw droeg hen, dwars door 'de tijdelijke dood', naar het hart van de Heer.

Wat hebben de Martelaren van Gorcum ons in deze tijd te zeggen?

Wij kennen nu immers in Nederland het grote goed van vrijheid van godsdienst!

Vanuit een zeer onzekere en angstige eeuw geven zij ons echter in de eenentwintigste eeuw een teken van trouw aan hun geloofsovertuiging, die sterker was dan hun vrees voor de dood. Stond in die jaren christen tegenover christen, nu roept hun trouw ons op, zowel katholieken als protestanten, samen tegenover een wereldse samenleving metterdaad te getuigen van ons gemeenschappelijk geloof in Jezus Christus en Zijn boodschap van vrede en gerechtigheid.

Het waren maar gewone mensen, uit ons eigen land. Nog altijd gedenken wij hen, op de plaats van hun marteldood in Brielle tijdens de jaarlijkse nationale bedevaart en op vele andere plaatsen.

Dit boek wil een eerbetoon zijn aan hen en hun geloofstrouw.

Mgr. A.H. van Luyk sdb

Bisschop van het Bisdom Rotterdam

